

בריני בור

בBOR ע"י בOR — ופשיעת ה"ל למלוקי לרַב — ובBOR ע"י ממונו
 והנה יש לחזור באמ אדם עושה בOR על ידי בOR אחר שעשה אם חיב
 הוא על זה הבור השני, ונראה אחר העיון היטב בסוגיא דבבא קמא דף ל"א
 ע"א במירא דרבא וברשי' ותוס' ובמלחמות לפושטה ממש — דהנה שיטת
 הרמב"ן שם היא כגירושת הר"ח דלישנא בתרא דרבא הראשון חיב על
 גופו ועל ממונו מדין בOR, והשני חיב הוא על גופו ג"כ מדין בOR אבל לא
 על ממונו ממש דמץ אמר האי בירא לאו אני כריתיה לא באונס ולא ברצון
 אלא הראשון כרעה אותו ולכך אין השני חיב על ממונו אף' אם לא הפיקרו,
 והקשה שם במלחמות א"כ למה לא יתחייב הראשון על ממונו זה של השני
 מאחר שהוא כרעה אותו ח"ל שם "וראשון נמי פטור אממו דשני ממש
 דסבירא לנ' נתקל אונס הוא ולא מהיב אלא כשאינו מפיך וזה כמפיק דמי
 שהרי אינו שלו" עכ"ל הק'. ולכאורה מכאן ראייה שהיב אדם על בOR הנעשה
 ע"י בOR אחר שהרי הראשון חיב הוא אף על גופו רק מטעם בOR (לשיטת
 הרמב"ן) וא"כ מי מקשה שיתחייב הראשון על ממונו דשני, וע"כ דסבירא
 לי' להרמב"ן שגם ממונו דשני הנעשה בOR ע"י גופו של הראשון אשר גם
 הוא נחשב לבOR יש להתחייב עליו הראשון, ומה שפטור עליו הראשון זהו
 כמש"כ הרמב"ן ממש דהממון אינו שלו והוי כמו מפיך נזקי לאחר נפילת
 אונס, ומשמעותו שאליו הי' הכל שנפל ע"י השני ממונו של הראשון או
 הי' באמת הראשון חיב כיוון שהוא כרעה אותו.

אמנם נראה מכאן ראי' להיפוך, שהרי יש להבין מש"כ הרמב"ן
 "וראשון נמי פטור אממו דשני ממש דסבירא לנ' נתקל אונס הוא" ומה
 טעם הוא זה הלא אף אונס על תקלתו ולהבי אין עליו דין אדם המזיק מ"מ
 הרי חיב הוא על גופו מדין בOR כיוון דהוי לי' לעמוד ולא עמד ממש זה
 גופא יתחייב על תקלתו של השני — אלא ודאי, הפרוש הנכון הוא דעת זה
 לא קשה כלל שיתחייב הוא על גופו מדין בOR על ממונו של השני, מפני שאין
 אדם חיב על בOR אלא על ההזק שנעשה מחמתו ולא מה שנעשה מזיק אחר
 על ידו — וקושיתו של הרמב"ן הייתה שיתחייב הראשון על ממונו של
 השני מדין אדם המזיק שעל גופו, שהרי אף דרישת הרמב"ן אין על גופו
 דין אדם המזיק, זה אינו מחמת דחסר אופן או היכי תימצى של אדם המזיק
 דהרי חזינן שלישנא קמא דרבא הוא על גופו דין אדם המזיק וחיב הוא אף על
 ממונו דשני ממש דנטקל פושע הוא (ע"י בnalat דוד בביואר הגמ' לפि¹
 שיטת הרמב"ן), ולישנא בתרא דסבירא לי' שאין עליו רק דין בOR זהו ממש
 דל"ב ATIYA CRBEN דנטקל אונס הוא, ולהבי פטור הוא רק מדין אונס, אבל

מעשה אדם המזיק יש כאן, ולהכى שפיר הקשה הרמב"ן. שיתחייב הוא על ממונו דשני מדין אדם המזיק שיש על הראשון והוא כאלו הוא כרא את הבור, ועל זה שפיר תירץ כיון דין הממון שלו הוא כמפרק נזקי לאחר נפילת אונס ופטור, ואם הממון היל' שלו באמת היל' מתחייב אף דנעשה באונס, דעתיו לסלק את ההיזק. ומה שהראשון מתחייב על גופו רק מדין בור זה משומם דין אונס פוטרו מדין אדם המזיק ואינו מתחייב אלא משום היל' לו לעמוד ולא עמד וזהו רק דין בור.

ברם עדין צ"ע במה דMOVARD שם שיטת בעל המאור ז"ל דהיל"ב דרבא אוזיל ג"כ אליבא דר"מ ומיררי בהפקירו עי"ש ועל זה הקשה שם במלחמות באותו דבר וז"ל "וזעט אם הראשון פושע והשני אונס לישנא בתרא למה לא יתחייב הראשון בגין מזקי ממונו של שני שחרי השני אומר לנזק לאו אנא כריתיה אלא ראשון בריה והוא פושע" עכ"ל וקשה הא שיטת בעהמ"א הוא בפירוש לישנא בתרא דאף דסבירא לנו נתקל פושע מ"מ אין על גזע הראשון דין אדם המזיק אלא דין בור וא"כ האיך יתחייב הראשון על בורו של שני הלא בור זה געשה ע"י בורו של הראשון היינו גופו, וע"ז הא אינו מתחייב וכן שביארנו לעיל נבעמא דהאי מילתא שאין עליו רק דין בור אף נתקל פושע כתוב שם במאוד "אין זה חשוב אדם אלא בור כיון שלא מכח קא אוזיל הנזק אלא תקלת הוא נתקל אחר בו" זיין לומר כדיעיל דאע"ג דין עליו רק דין בור מ"מ עדין יש עליו דין אדם המזיק, אלא דין אונס חייב על זה, זה יתכן רק אי אמרינן נתקל אונס, ומשום זה פטור מדין אדם המזיק אבל אי הוי אמרינן נתקל פושע היל' אף אי אמרינן נתקל פושע אין עליו כאן הא לשיטת בעהמ"א קיימינן דס"ל אף אי אמרינן נתקל פושע אין שע"ז דין אדם המזיק, משום דחסר כאן מעשה היזק של אדם המזיק ובמו שהבאו לשונו וא"כ מה זה שהקשה הרמב"ן עליו שיתחייב הראשון על ממונו של שני, הא הוכחנו שאין על הראשון רק דין בור ואם געשה בור ע"ז בור הוכחנו מדברי הרמב"ן לעיל דין אונס חייב וצ"ע.

(והנה מטעם איש בור ולא בור להובית, חדא שלא מצינו ועודadam יש על האדם דין בור אף אם לא יהיה עליו חיוב מטעם אחר רק משום בור ייל' שגם זה נקרא איש בור ואין הכרה לומר שرك ע"י מעשה בידים כזה שי"ז בו די לחייבו גם משום אדם המזיק רק לזה יקרא איש בור ועד מהר שיש בבור משום מעשייו גרמו לו ייל' שגם זה סגי לשווינו איש בור וע"כ אין להחלטת מטעם זה גרידא).

(וע"י בשלטי הגבורים על הריב"ת דף י"ד ע"ב דפוס ווילנא שמסיק שם בסופו לשיטת הרמב"ם וז"ל "ולמי" נראה דחייב ראשון על נזקי כליו דשני כשהזוק בהם שלishi דבריו דבליו דין בור הוא ראשון שכלה אותו" אכן כל דבריו שם צרכיים ביאור עי"ש).

בתוס' ב"ק דף ל"א ע"א ד"ה אמר רבא עי"ש היטב בפירושם השני לפि גירסת הר"ח שגם לישנא קמא דרבא ס"ל דהשני אין חיב רק בהזק שגעה ע"י גופו בגפו של השלישי משום שאין עליו רק דין בור וכתבו התוס' ולפי זה הו"מ למperfך השחאה הניחא לשמואל כדאמר לקמן, היינו דמקשינן לקמן בಗמ' לישנא בתרא דהראשון חייב על גופו שני בין אם ההזק געשה ע"י גופו ובין בממנו, הניחא דיש על גופו דין בור רק לשמואל אבל לרבות אמר אי אפרקורי אין אי לא מא>i איבא למימר, הא אין אדם מפクリ גופו וזה הקושיא hei יכול להקשות גם לישנא קמא דלמה יש על גופו שני דין בור לרבות אפרקורי אין אי לא זולן ביאור קושיותם.

ונראה לי לישב דנה ראייתו בספר ברכת שמואל להגרב"ד זוק"ל לחקר אי לרבות יש דין שוד על תקלת בפשיעת הו"ל לסלוקי ולא סלקיה שלא הפクリ, היינו דהנפילה hei באונס אלא שהי' אפשר לסלוקיה ולא סלקיה אי אמרינן כמו דלשמואל געשה בור כן לרבות הו"ל שוד מכיוון שלא הפクリ או לא דלרבות בעי פשיעת נפילה אבל פשיעת הו"ל לסלוקי זה רק מדין בור ולא מדין שוד, והביא שם ראי' מדברי ריש"י לקמן בד"ה תרגמא שכתב שם אמונו דשני, וא"נ לא אפרקורי שורו הוא וטפח באפי' שהרי אונס הוא עי"ש וזה קאי לרבות, הרי אף דהיא אפשר לי לסלוקי מ"מ כיוון דהנפילה hei באונס אין עליו דין שוד (וain להקשות מ"מ יתחייב מדין בור וצ"ל ריש"י לשיטתו לרבות אינו חייב על בור ברשותו וכך אין דין הו"ל לסלוקי בבור, וגם על שוד הוכיח מזה דין הו"ל לסלוקי [ועי"ש עוד שדחה ראייה זו דריש"י אפשר לומר כמו דין הו"ל לסלוקי בבור וכך גם בשוד אינו, אבל לתוס' אין להוכיח דכמו שיש דין הו"ל לסלוקי בבור אף לרבות כן נמי לעניין שוד) ולפי"ז יש לתרצ' קושיות התוס' דליישנא קמא לא hei אפשר להגמ' להקשות שיתחייב השני מדין שוד אליו דרב דהלא כל חיובו של השני אין על מה שתקל אלא על זה דהוי לי לעמוד ולא עמד, וזה כמו חיוב של הו"ל לסלוקי גבי במונו, וא"כ היא על זה אין דין שוד ומספר ניחא אף אליבא דבר (וain הכרח לומר בריש"י, אלא דלרבות מיהת יש דין בור על זה דהו"ל לסלוקי) אבל לישנא בתרא הגמ' מקשה על הרាពון למה יש עליו דין בור לרבות הלא חיובו הוא לא רק משום דהו"ל לעמוד אלא גם על גפilito דס"ל נתקל פושע, אלא דין פשיעה זו מועלת רק לשויי בור (אבל אי hei נתקל באונס או hei לו למייפטר על ממונו כיוון דהפקירו, לפי שיטת התוס' דמיירי שהפקירו) ועל זה שפיר הקשה הגמ' לרבות היא יש על גופו דין כיוון שלא הפקירו את הגוף חייב הוא עליו מדין שוד משום פשיעת גפilito, וקושיות הגמ' לישנא בתרא אינו על השני כמו שפירש ריש"י אלא על הרាពון וא"ש היטב דברי הגמ'.

ואולם שיטת ריש"י צ"ע דהוא פירש להדי' דקושיות הגמרא הוא על השני, ולפירושו בוגמ' באמת ע"כ צ"ל כן, דהא הרាពון גם לל"ב דין אדם

הmozik עליו, וא"כ מאין קשה לי' לגם' לדבר למה אין שני חיב על ממונו של השלישי מדין שור, אלא חיובו של השני הוא רק מדין בור דהו"ל לעמוד ולא עמד והוא כמו ה"ל לסלוקי ועל זה גם לרבות אין מתחייב מדין שור וכן שהוכחנו בדברי רשי' בעצמו, וע"כ דלפי' רשי' צרי' לחלק בין דין דין ה"ל לסלוקי לדין הי' לו לעמוד ולא עמד אף ל"ב שאין על השני רק דין בור וצ"ע. ובעיקר חקירת הגרב"ד זוק"ל אי לרבות נעשה שור בפשיעת ה"ל לסלוקי הדבר מפורש להדייה בדברי הרמב"ן במלחמות פרק המגילה ד"ה וכותב ומסתברא עוד לי' ושם הקשה על בעל המאור שכותב שרב יהודה אמר רב אמר לא שננו אלא שטינפו כליו במים מוקי לה לפלוגתא דרבי יהודה וחכמים במחניתן לאחר נפילה ולא כאבי הסובר דבתרתי פלייגי בין בשעת נפילה ובין לאחר נפילה וע"ז הקשה הרמב"ן דאי לאחר נפילה מוקי לה רב ובידלא אפקרייה Mai טעמיה דרבי יהודה דפטר אי ס"ל דבר הוא לחיב משום בור בין מתכוין להורידה למטה מכתפו בין שאינו מתכוין דה"ל בור ברשותי' לחיב משום ה"ל לכטוייה ע"ג דברשות כרא ה"ג ע"פ שאינו מתחייב על עסקי כרייה דבאונס נפל מ"מ הי' לו לסלוק כדאמרינן השטא לאבי במתכוין לזכות בהרסיה חייב משום ה"ל לסלוקה ע"פ שהנתקל אגנוס הוא ובאה ליבא מאן דפליג דכל היכא דעתך ליה בעלים היה להם לסלוק הנזק ע"פ שנפל שם באונס כדמוכחה שמעtiny בהדייה וכדמוכחה גמי בפ' שור שנגח את הפרה ואי שור הוא ליהיב משום שור דהואיל ולא אפקרייה ה"ל לסלוקה כדאמרינן גבי שור שנפרצת בלילה הא ביום חייב ואמרינן גמי בהדייה בגון שהי' לו לגדרו ולא גדרה דשורו הוא שלא טפח באפייה וחיב וע"יש שהוכיחה מה שע"כ מירiy בהפרקין וחכמים דמחייב ע"כ משום דס"ל נתקל פושע ורבי יהודה פוטר משום דנתקל אגנוס הרי לך דפליגי גם אשעת נפילה — עכ"פ הרי מבואר להדייה בדבריו דאי מירiy בלי הפרקין אז חייב אף אם נפל באונס ולרב דיןנו כמו שור אף אם לא היה כאן כרייה בפשיעת אלא משום ה"ל לסלוקה ולא סלקה ולא דוקא בפשיעת כרייה אלא אף בפשיעת סילוק ג"כ דיןו כשור אליו דרב. הרי לך הדבר מפורש יוצא מפי תורתו של רבנו הרמב"ן ז"ל.

ולכאורה יש להקשנות על הרמב"ן בדבריו גופה סמוד במלחמות בד"ה ועוד כתוב ומסתברא לי גמי אשר שם כתוב לחלק על רשי' ובעמ"א הסוברים שטעמו של רב דאמר דאסוי'ם שלא אפרקיננו משור למדנו זה משום דבר שחייבו עליו תורה ברה"ר הוא ולא ברה"י ורמב"ן חולק על זה כתוב זו"ל ואפשר לפי גמורתנו לומר שטעמו של רב משום דאכנו סכינו ומשאו דמי לשור שהוא גוף הנזק וחבתה DIDICH משא"כ בבור שהחבטה בקרקע הוא והוא לא הנית שם אותו קרקע אלא שהבשר נזקו כשחפר שם ונטל שם העפר. הלכך היכא שלא אפרקיננו לשור המועוד מדמיין לה וחיב. על הכל

משום דדמי ליה טפי מבור. ולהלן באותו הדבר כתוב גם כן «אבל בור ברשותו אע"ג דמונו הוא וחיב בחבטה לאו דין דשור אית ליה משום דלא דמי ליה מהאי טעמא דכתיבנה שאינו בגוף הנזק אלא גורם ולפיכך הוא פטור על נזקי כלים עכ"ל.

ואי נימא דגם ע"י פשיעת ה"ול לסלוקי דין כשור א"כ הא נמי ה"ול למליין ולא مليין וכמו התם אף דבריה הי' באונס מ"מ חייב לסלוקי משום דהוי דידייה ה"ג הלא מהחייב הוא משום בור משום זה גופא דהוי דידייה ואף לרבות הסובר משום הבלו ולא משום חבטו מ"מ בבור בראשותו מהחייב הוא גם משום חבטה מהאי טעמא דהוי חבטה דידייה א"כ למה לא יתחייב אחבטה משום שור.

ונראה לישב בפשיטות דהתם כשנפל באונס אף דלא פשע בכרית הבור מ"מ הוא כרעה את הבור ונעשה עי"ז בעל הבור אלא משום שלא פשע בנפילה לא הי' חייב אי לאו משום דה"ול לסלוקי ולא סלקה אבל כאן גבי בור לגבי החבטה אין כאן כריה ואין רק גורם לחבטה ע"י שנTEL העפר ונעשה גומה ולכך משום זה דה"ול למליין ולא مليין אין לו דין שור מן הטעם שכותב הרמב"ן שהוא לא כרעה בור זה ולענין דין שור צריך להיות כורה בגוף הנזק דומיא דשור וכמו באס"מ אבל בבור «הוא לא הניח שם אותו קרקע אלא שהכשיר נזקו כשהפר שם ונתל שם העפר».

ואין להקשوت דלמה הוא מתחייב אחבטה משום בור מהאי טעמא גופה שאין הוא מתחייב משום שור משום שאיננו אלא גורם אין לו להתחייב גם משום בור — זה לא קשה משום דלענין בור הכי חייבה רחמנא על הכריה אף אם אין רוק גורם מ"מ הוא מקרי כורה בור והוא נעשה עי"ז בעל הבור אבל לעניין אס"מ שהניחו ברה"ר ולא הפקירם כיון שעשה מעשה בגוף הנזק ע"י הניחו שם על כן איقا לדמיי לשור יותר מלבור משום דברbor אין הוא רק גורם בעשיית ובהכשרת המזיק ובאס"מ דומה יותר לשור גם שם יש לו בעלות בגוף השור שהוא המזיק כן ה"ג הוא הכשיר את גופ המזיק וגם הוא ממונו ע"כ דין כמו שור אבל לעניין בור דין תורה שיתחייב אף שאיננו רק גורם — ברם עדין קשה דהא לרבות התורה חייבה להבלו ולא לחבטו וכותב שם הרמב"ן במלחמות הטעם «ושיך במא依 אמרינן להבלו ולא לחבטו משום דהבלא שי איזה התם וחבטה לאו דידייה הוא אלא גרמא הוא שגרם שייהה שם חבט כשליך ממש עפר ושוויה בור והחבטה לאו קרקע היא אלא קרקע עולם» הרי חזינן שמהאי טעמא גופה שכתבנו לעיל שאין לו דין שור אף אם הוא בור שלו זה הוא הטעם שהוא פטור גם מדין בור אם הי' ברה"ר ולפ"ז הדרא קושיא לדזכותה למה הוא חייב בבור בדיה"י משום חבטה ובשלמא אם הי' חייב משום דהוי ממונו וחבטה דידייה הוא והי' בזה חיב משום שור ATI שפיר אבל כבר נתבאר שאין החבטה נקרא על שמו אף אם היה הבור שלו וברשותו כדי שיתחייב מטעם שור ולפ"ז

הדרא קושיא לדقتיה למה יתחייב בו משום בור דהא חזינן שברה"ר אין הוא חייב אהבתוי מטעם בור א"כ מנגנון שברשותו יתחייב כן.

ואין לומר שמהאי טעמא גופא שהוא ממונע סגי בזה לחיבתו משום בור דהא כבר הבאתך דברי הרמב"ן בסוגיא דשני קדרין שכחוב שהשני פטור על ממונע אף שלא הפקירו משום דמימר אמר אנו האי בירא לא כריתיה ולא הוה ליה דין כורה בור כלל ואף אם לא הפקירו אין הוא חייב עלייה ולדבריו אתה צריך לחלק ולומר דאמתי אמרינו דין הויל לסלוקי רק היכי שנעשה הבור באונס או אף דין לחיבתו על הכריה כיוון דהוי באונס יש לחיבתו על זה שלא סילק את ההיזק אבל כי ריק היכי שהוא נקרא כורה בור אלא שהוא באונס אבל כאן גבי השני הוא לא נקרא כורה בור כלל ואין עליו שם חיוב אפי' לסלקו ולפ"ז לרבות בבור ברשותו למה יתחייב כלל אף משום בור הא כיון שלא נקרא רק גורם ולא הרי מעשי, א"כ הוא לא כרה את הבור כלל ולא מדין אונסין Kata'i עליה, וא"כ אף שלא הפקירו למה יתחייב לסלוקי.

ונראה ליישב כך דהנה בבור ברה"י אף שאיננו רק גורם אהבתה מ"מ פשיעה יש כאן בזה שהבשר אף ע"י גרמא את הנזק שע"י החבטה ובזה כבר יש די לחיבתו לסלקו ולמלא את הבור עפר ובאם לא עשה כן הוא מהויב במוינו עבור זה גופא שפשע ולא סילק את הנזק אבל פשיעה זו של מניעת סילוק המזיק איינו דומה לאס"מ שיש שם עשית גופ המזיק ונעשה שם חיוב של שור וכמש"כ הרמב"ן אבל לעניין בור סגי גם זאת לחיבתו ממון. ולכן שפיר ניחא מש"כ הרמב"ן שהשני פטור אמרנו משום דאמר האי בירא לאו אנא כריתיה משום דשם לא פשע כלל ואין עליו שם חיוב לסלק את הנזק כיון שלא נעשה ע"י פשיעתו אבל הכא אף שאינו רק גורם מ"מ פשיעה יש כאן וסגי לחיבתו בסילוק ואם לא סילק סגי פשיעת מניעתו לחיבתו משום בור. וזה אכן מתחייב משום זה גופה גם ברה"ר הטעם הוא משום שחיוב סילוק הנזק איינו שיך רק אם הנזק הוא שלו שرك או רמי עליה חיוב לסלקו וב"ז דזקאם אם נעשה ע"י פשיעתו ובatzera שניהם יחד נעשה עליו חיוב לסלקו אבל בבור ברה"ר אין עליו רק החיוב שבא ע"י הכריה זהה איינו שיך רק על הבלה שהוא עשה בידים ועליו הוא חייב אבל על חבטה כיון שאיננו רק גורם להכי אין עליו חיוב כלל לסלק היות שאיננו שלו ולא הווי ממונו ולכן אין עליו חיוב כלל רק להבלו ולא לחבטו.

והנה יש להעיר שדעת התוס' אינו כן כי סבירי להו שהיכי דהוי ממונו חייב עליו משום בור אף אם לא כרתו ואף אם לא פשע בו כלום ע"י בתוס' דף קט. ד"ה פליגי בשעת נפילה שכחוב שם באמצעות הדיבור זול דאי היה לו פנאי לסלק הוא מהויב אפי' ברוח שאין מצוריה דכיוון שלא אפרקינגו עלייה דידייה לסלוקינגו כדאמר בסמור דמתכוין לזכות

בחרסין ואפי' נתנו אחר שם כדאמרינן בפ' הפרה בעל השור חייב בגין חצר ובבעל חצר חייב בגין בור ובשעתין אמר גבי גללadam הפכה בפחות מג' אם נתכוין לזכות בה חייב אף שהוא לא עשה בור זה בגין דידיה הוא עליה DIDIA רמי לסלקו עכ"ל, ולפי דבריהם פשוט הדבר למה בבוד ברה"י חייב משום חבטא בגין דעל ממננו יש חיוב לסלק את הנזק אף אם הוא לא הכשירו כלל ואף אם לא פשע בעשייתו, וע"ע בתוס' דף מה. סוף ד"ה ע"ג ובדף מת: ד"ה ברה"י ופתחו לרה"י אחר, ולהלן בדברנו יבואר עוד.

ובזה נראה לי ליישב הערת התוס' לעיל דף ו' ע"א ד"ה אי לרבות אמר וכו' לא גרטינן כדרשנו לעיל עכ"ל היינו בהניח אסוי"מ בראש גנו ונפל ברוח מצויה דברי הגמ' למילך משם מצד השווה שיתחייב והגמר מקשה שם ה"ד אי דפרקינגו בין לרבות ובין לשמואל היינו בור ואי דלא אפרקינגו לשמואל הוא בור ולא אמר הגמ' דלרבת הווי שור, והתעטם כתבו התוס' לעיל משום דגם לרבות מצד השווה דשור ובור ילייף לה עי"ש בתוס' לעיל דף ג' ע"ב ד"ה משورو למדנו, אכן שם הבינו התוס' בקורסיא די לרבות מצד השווה ילייף לה הי' לו לפטרו על כלים ובגמ' אמרינן בהדייא דלרבת חייב על כלום וא"כ הדרי קשה למה לא אמר הגמ' כאן דלרבת הווי שור.

והנראה ליישב הוא זה דלפי מה שכתב הרמב"ן הטעם למה לרבות בור ברשותו הווי דין בור עליה, משום דהוא לא עשה רק מעשה גורם ורק הקשר את הנזק לנכון אין עליו פשיעת כרי"י וכמו שביארנו לעיל, ולפי"ז נראה דגם כשהניח אסוי"מ על ראש הגג הרי לא עשה את המזיק בידים רק הקשר את הדבר וגרם שהרווח ייפילנה, וכן הזכרה הסברת התוס' לעיל ד"ה כי שדיות בור בינו "דבר שונעה שלא כה אחר חמור מאבנו וסכינו שלא היווקו בהליך אלא בתדר דנייחי ולא נעשו בור אלא ע"י כה אחר אבל אש שהולך ומזיק בהליך ע"י כה אחר חמור מבור שאין הולך ומזיק אלא במקומו" והביאור הוא כך דחłów בור מASH דבאס החפצא של אש הוא עושה את ההזק עם כה אחר המעורב בו וכל היובו הוא עי"ז שעשה והזמן חפצא כזה שהולך ומזיק והיכי שהוא רק גורם בעצם עשיית האש שם הוא פטור וכמו בלביה וליבתה הרוח لكمן דף ס' ע"א עי"ש בתוס' שחłów בזה משבת שכון בעיןן "המבעיד את הבעירה" אבל בבור אין הבור עושה היזק כלל אלא הוא תקלת שאחרים נתקלין בו ומובאר בוגמ' ובתוס' שיש בבור משום מעשיו גדו לו היינו שזו עצם חפצא דבר שיהי' בזה משום גרמא לעשה הבור ולכון אם הניח אבנו וסכינו על הגג אשר שם אין עליו שם תקלת ממילאלית בזה משום בור וע"י כה אחר המעורב עוד לא נקרא תקלת משא"כ באש שם לא בעיןן שיהי' מעשו גדו לו ובמש"כ התוס' רק הוא חייב על עשיית חפצא שיזיק אחר כך ע"י כה אחר ואת זה כבר עשה כשהניחו על הגג אם

יכול לילך ע"י רוח מצויה. (ויש להרחב הדיבור בזה לחלק בין קושיות מה לבור שכן אין כה אחר מעורב בו לקושיות מה לבור שכן מעשו גרמו לו להלן בಗמ' אבל אין כאן מקום להאריך בזזה).

וכיוון שלא נקרא מעשו דידי' אין לו להתחייב רק על זה דהו"ל לסלוקי כשנפל ולא סלקי, והוא עדין לא הפיקרו והוי ממונו יחייב עליו משום בור ולא משום שור כמו שנתבאר דרב בעינן פשיעת כריה כדי להתחייב משום שור ולא סגי בפשיעת הוו"ל לסלוקי ולהכי שפיר השמייט הגמ' לומר דרב הוא שור משום דבאמת גם לרבות הוא רק בור ומושב קושית התוס' היטב ברם עדין יש לבאר מסקנת הגמ' דאוקים הצד השווה כ שאפクリנהו, והרי בתבוננו דאין כאן רק פשיעת הוו"ל לסלוקי וזה שייך כשהוא ממונו ושלו אבל כיון דאפקריה הא לא הוא עליו חיוב לסלוקו וגם לא פשע בונפלתו א"כ למה יתחייב — והביאור הוא כך דעת זה גופה אנו דנין בגמ' מהצד השווה אם יש על זה דין פשיעה על הנפלת, וזה באמת מה שהקשה בגמ' מה לבור שאין כה אחר מעורב בו היינו שלא נעשה הבור ע"י כחו בלבד רק בסיועת הרוח ומג"ל שחיבר וע"ז תירץ הגמ' אש תוכית והפי כמש"כ בתוס' לעיל ד"ה כי שדיות בור בינהו, דاتفاق דעתינו כה אחר מעורב בהוא חומרא באש שהוא עשה מזיק כזה שיכול להזיק בהליך ע"י כה אחר המעורב, מ"מ לעניין זה יلفין מאש אשר שם אמרינו שחיבר הוא מדין חציו, ואף דהacz לא עשה היזק אלא ע"י כה אחר חשבינו זאת כמעשו ואמרינו דהזה כאילו הוא עשה לא רק את המזיק אלא גם היזק, כן גם הכא יلفין לעניין זה דאמרינו שאף שאינו הבור נעשה כולו ע"י כחו רק בסיועת הרוח הוא דעתהה אפ"ה חייב הוא, והדר מקשה מה לאש שכן דרכו לילך ולהזיק, והביאור הוא האש שאני משום שיש החומרא של כה אחר מעורב בו נמי, וכמש"כ שם הוא חייב ע"ז שהכשיר מזיק כזה שבהליכתו מזיק הוא ע"י כה אחר משוי'ה יש גם חומר דין וזה שחשבינו גם עם כה אחר כמעשו דידי' וכחציו, וע"ז אמר בור תוכית והדר דין עד דיליף מצד השווה.

נמצא דלמסקנא באמת יلفין מן הצד השווה שיש עליו פשיעת כריה ג"כ ולהכי באמת הוא חייב אף בדאפקרינהו ומה שבתבוננו לעיל לרבות ג"כ ניחא דאין עליו שום דין שור, משום שהוא שמסיק שיש דין פשיעת כריה הלא מצד השווה יلفין לה מבור ואש, ולהכי לא חל עליו כלל דין שור. כיון שבלאו הצד השווה לא hei עליו פשיעת כריה ורק ע"י הילפותא הוא דרמיין עלה דין פשיעת כריה, ממילא יש עליו כל דין בור, וידוע מש"כ הרא"ש זיל דכל מה דילפין מן הצד השווה דבר ודבר אחר דין בור עליו, ממילא גם לרבות אף דלא אפקרינהו דין בור עליו, ולרב לא נאמר דין שור רק היכי שלא צריך למילוי מן הצד השווה רק משור גרידא ולא כרשב"ט ומהאי טעמא הוא חייב על כלים, אבל היכי דאתינו עללה מצד השווה דין אחר עליו יכמו שנתבאר.

וain להקשות דא"ב הי' לו להגמ' לומר דבלא אפקרינגו ג"כ בין לרב ובין לשמואל הוילו בור, משום דהא באמת בהו"א לא ידע הגמ' זאת שאין עליו פשיעת בריה, דהגמרה מדמה לה למורי לבור גם בדפקרינגו, ובהילפotta הוא דאמר הגמ' מה לבור שאין כה אחר מעורב בו והיינו ממש"כ שאין כאן פשיעת בריה, וכיון שכן לא הי' אפשר להגמ' לומר שלרב הוילו בור שלא ידע עדיין מזה, ומכל מקום גם זאת לא רצה הגמ' לומר דרב הוילו שור משום דלפי האמת בمسקנא לא הוילו שור והגמ' לא רצה לומר דבר שאינה לפि האמת, ובשלמה לשמואל קאי גם לפि המסקנא כן דהוילו בור גם בדפקרינגו אלא דבזהו"א סבר משום פשיעת בריה ממש כמו בבור ובמסקנא ילייף לה רק מצד השווה, אבל בין כך ובין כך הוילו בור אבל לרבות לפि המסקנא כיון דיליף לה מבור ואש הוילו רק דין בור לנכן גם בהו"א מנע הגמ' מלומר דבר שאינואמת ולהכי השמייט הגמ' למורי מה דין לרבות דזה יבואר במסקנא ודוק.

שוב ראייתי בדבר זה אי לרבע חייב הוא משום שור ע"י פשיעת הו"ל לסלוקי תלוי בפירושא דמיירא דרבא ל�מן דף מ"ח ע"א, ובמחלוקת ראשונים שנוייה דהנה שם אמר רבא הכנס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות והזיק את בעה"ב או בעה"ב הזוק בו חיב רבץ פטור ומשום דרבץ פטור אמר רב פפא מי רבע שהרבייך גללים ונטנפו כליו של בעה"ב דהויא גללים בור ולא מצינו בור שחיב בו את הכלים הניחה לשמואל דאמר כל תקלת בור הוא אלא לרבע דאמר עד דמפרק ליה מי איכא למייר אמרי סתם גללים אפקורי מפרקיד להו ע"כ והנה רשי"י פי' שם דמה דאמירין דרבץ פטור זה קאי רק על כלים אבל הוא עצמו אם הזוק בו חיב, וاع"ג דאיו לא בריה אלא השור כrhoו כיון דבשעת נפילה דידייה הוא ועליה לסלוקי כמו דבריה איהו דמי וاع"ג דמפרק ליה בתרע שעתא ומבואר מזה דאי לפি המסקנא דמייר באפקריניה חיב הוא על האדם משום דיש חיוב עליו לטלקיונו. והתוס' שם בד"ה וטינפו כליו הקשו על זה הא הוילו מפרקיד נזקיו לאחר נפילת אונס (וביאור מחלוקת רש"י ותוס' בזה יבואר להלן) לנכן פי' רשי' דbamata לפি המסקנא גם הוא עצמו אם הזוק בו פטור מדי דהוילו אמפרקיד נזקיו לאחר נפילת אונס ושוב כתבו שם התוס' שפירוש הקונטרס נראה יותר דהגמרה נראת שלא פטר אלא כליו אבל על האדם חיב הוא, אכן לא מטעמיה דרש"י אלא משום bamata חשיב האי מפרקיד נזקיו לאחר נפילת פשיעת, שפושע הוא שמכניס שורו שלא ברשות שדרכו להרבייך גללים.

ונתבונן עתה דלפי רשי"י ורשי' דכאן הוילו נפילת אונס, ואפה' הקשה הגמ' דרב הוילו שור ויתחייב על כלים הרי להדייא דגם פשיעת הו"ל לסלוקי טגי לחייבו משום שור, אולם לפאי האחרון שבתוס' שכן הו"ל פשיעת בנפילה אפשר שבנפילת אונס גם לרבע לא הוילו רק בור דחייב לטלק הוילו מהיובי בור ולא משור ודוק.

ומעתה יוקשה הרבה מרשי"י ארש"י דבדף ל"א ע"ב ד"ה תרגמא פירש שאין חיוב שור על זה וכמו שהבאו לעיל דבריו ומכאן נראה להיפוך וצע"ג ולוגחת רשי"י ור"י עט פ"י הבהיר שבתוס' הוא בזה שרש"י ור"י סוברים שהפשיעה צריכה להיות בהכריה וכן כיוון שהוא לא כרא אלא השור ע"כ לא הוא כריאתו כלל ולאין עליין שום חיוב ואף דפשע בזה שהכニס שורו שלא ברשות, פשיעתו זאת לא هو בכרית הבור ולכך פטור הוא על נפילה, אלא דלש"י הוא חייב משום דהוא דידיה אף לאחר שהפקירו ור"י הוא פטור, והפי' הבהיר סובר דסגי פשיעת צו שיצטרף עם כרית השור שיתחייב הוא על הכריה ואף אם הפקירו לאחר מכואן הוא מפקיד גזקיו לאחר נפילת פשיעת צו ואפשר לומר עוד דסבירא להו שאם דאמרינן איש בור ולא שור בור לא הוא זאת גזה"כ שכרית שור לא הוא כריה כלל, אלא דבאמת מקרי הכריה ופטור הוא משום דין אונסין וביאור הגזה"כ הוא שהتورה לא חייבה את האדם על הכרית שורו משום דעת זה לא פשע, אבל כאן דפשע שהכニס שורו שלא ברשות וידע שירבץ גללים ממילא הוא חייב אף על זה, ורש"י ור"י סוברים דהמייעוט של איש בור ולא שור בור הוא וזה שאין כאן מעשה הכריה כלל ולהכי לא סגי בזה פשיעתו שהכニס שורו ומילא אין עליו חיוב רק לסלוקו.

ברם בתוס' לעיל ד"ה ע"ג מבואר כפירוש הבהיר שבתוס' כאן, שם הקשו אהא דאמרינן בגמ' הכניס שורו לחצ' בעה"ב שלא ברשות וחפר בו בורות שיחין ומערות בעל השור חייב בנזקי חצ' ובעל החצ' חייב בנזקי בור, ע"ג אמר מר כי יקרה איש בור ולא שור בור, הכא כיוון דעתך לי להאיך למלי' ולא מלוי' כמו דברי' דמי והקשו על זה ואית כ"ש די לא ממעטינן שור שהי' ראוי לפטור בעל החצ' דהוה לי למירמא חיובא אבעל השור וייל דה"ק ע"ג אמר מר איש בור ולא שור בור והיה ראוי לפטור כל אדם בבור שכראה שור כלומר ומתוך כך היה לנו לפטור בעל החצ' דהו"ל למדרש מפסיק זה שלא יתחייב שום אדם בבור שכראה שור זה אין סברא לדריש כך אלא כיוון דעתך למלי' למלי' כמו דבריה דמי עכ"ל וחווינן מזה דבזה"א סבר שאין על הכרית שור שם בור ואין שום אחד מהם מחויב, דהא גם בחיוב לסלוקי הא צריך להיות מעשה כריי' אף אם באונס די ליכא כלל מעשה כריי' הא כבר כתבנו בשם הרמב"ן דאו אין כאן שום חיוב אף אם הוא ממונו וכמו שבשניהם אין מהויב על ממונו משום דהאי בור לאו אני כריתה עיי לעיל, ובמסקנא אמרינן דבאמת יש מעשה כריה גם ע"י שורו אלא דעת זה אינו מחויב רק אי הוא ממונו אמרינן כיוון דהו"ל לסלוקי ולא סלקיה או למלי' ולא מלוי' מהויב הוא.

והא דמחויב כאן בעל החצ' אף שלא הוא שורו וא"כ איך מצטרף הכרית השור אליו צריך לומר כדאיתא בשטמ"ק בשם הראב"ד שכאן מירדי

שבעל השור שילם לבעל החצר עבר נזקי החוץ, וכיון שכן נחשב כאילו מלוי' לבورو, ובבעל החצר דשבקיה ולא מלאה ה"ל כאילו חפריה איהו, אבל עכ"פ זה דגש נחשב כאילו חפריה הוא ג"כ עי"ז שהתשולמין של בעל השור עושה כאילו לא שורו של בעל השור הויק אלא של בעל החצר ומצטרף כריית השור אליו ועי"ז דהוי ממונו החיוב עליו למלאה, ונעשה מהחייב על בורו.

ולפי פירושנו מבואר שגם בהו"א ידע הגמ' מזה שיש חיוב עליו למלאת את בורו כיוון דהוי דידי' אלא משום שלזה צריך גם דין כרייה אף אם הוא באונס לנין סבר הגמ' לפטור אותו משום דין איש בור ולא שור בור עושה כאילו אין כאן כרייה כלל וחידש הגמ' שגם כרייה שע"ז שור הוא כרייה, ואם הבור שלו הוא מתחייב עי"ז למלאה.

אבל א"כ יהיה מזה סטירה למש"כ לעיל דף כת. ד"ה פלייגי הבאתי דבריהם לעיל שסביר ששם שם אחד נתן חרס של אחר ברה"ר שזה האחד מהחייב עליו משום דהוי דידי' שאין צריך לשום כרייה היכי דהוה ממונו, ולפי זה יצטרך לומר שבחו"א לא ידע כלל מזה שעלי' דידי' למלאה אף דהוי ממונו ורק א"כ נתחדש זה שיש חיוב על בור משום ממונו אבל לא יהיה מזה הכרח כלל לומר שיש דין כרייה ע"ז השור ולא כדברנו הנ"ל.

אבל קשה להעשים בן בפירוש דברי התוס' כי ממשמעות דברי התוס' מוכיחין שבשביל הדין איש בור ולא שור בור הי' ס"ד למיפטריה את בעל החצר מה חייב בורו עי' שהוא ממונו והי' בדיון זה אף כדי להפקיעו מהיובו למלאה את בורו אף שהוא ממונו דידי' וזה שרצתה רבע להשמעינו שלא נימא בן אלא דאפק"ה עלייה למלאה וכайлן כרייה דמי, אבל עיקר דין חיוב בור משום ממונו כבר ידענו, ובסוגיא דנתקל פושע לפאי התוס' שם כבר נחביר זה שם שאף עי' נפילת אונס אם לא הפרקתו הוא חייב לסלק את הנזק, אע"כ כמש"כ בפירוש דברי התוס' שהידשו של רבע הי' לומר שיש דין כרייה אף עי' שור ואם הוא ממונו עליו למלאה.

ואין לומר גמי שנא רבע לחדר לנו זאת שע"ז התשלומין של בעל השור נחשב הבור על שם בעל החצר, אכן מרומנו זה בדברי הגמ' אילו הי' זה עיקר במשמעות הדין, גם בדברי התוס' לא הזוכר זה רק גבי אדם שחרפר בור בוחדר של חברו להלן בסוף הדיבור וכן לזמן דף מת: ד"ה ברה"י שם כתבו ג"כ שע"ז תשולמין של החופר מתחייב בעל החצר, אבל סאן גבי שור לא הוכירו מזה כלום, וע"כ שלא זאת הייתה עיקר כוונת המיםרא.

ברם כדי ליישב הסתירה בדברי התוס' לעיל דף כת. מן ההכרת

לפרש דברי התוס' דכאן שכונתם לומר שבזה"א ה"י ס"ד דגמ' .. באמת כסברת רמב"ן שאין חייב על ממונו אם לא שיש גם מעשה כריה ולבן כיון דעתך שור אין דין מעשה כריה משווה ה"י ס"ד לפטרו ומסיק רבא דאיינו כן אלא שלא בעינן כלל לשום מעשה כריה ולהכי אף שהחפירה נעשה ע"י שור הוא חייב כיון דהוא ברשותו ועליה למלייה ולא קא מליה כמו דכריה דמי. ולפי"ז יוצא שתוס' כאן ס"ל בדעת רש"י ור"י שביארנו דבריהם לעיל ולא בדעת פ"י אחדרון שבתוס' שם.

ובזה יתיישב לנו קושית הנה"ד לעיל דף כת. שהקשה על דברי התוס' בשם שהביאו ראי' מהגמ' דכאן שם נתן אדם חרסו של חברו ברה"ר שבעליו חייבים עליו כמו כאן שבעל החצר חייב, דהא יש לחלק בשני הכא דמיירי שהפקיר אה"כ את רשותו וזאת היהת פשיעתו ומשו"ה הוא חייב, אבל לפ"י פירושנו בדבריהם הלא עיקר כוונת רבא היא להסבירו שאי"צ למשעה כריה ומשו"ה אף בור שע"י שור הוא חייב עליו, ושפיר הביאו ראי' מכאן להתם.

ואין תקשי לך הא גופה דלמה באמת לא סגי לנו בפשיעה זו של הפקר רשותו, וסבירא זו הא הזוכה נמי בתוס' לעיל דף ו' ע"א ד"ה מה לבור שמן שלא ברשות, אבל יש ליישב דא"כ לא ה"י לגמ' לדzon בי' משום איש בור ולא שור בור ולפטור מחתמת זה את בעל החצר, כיון דפשיעתו היא זאת שהפקיר את רשותה וע"כ שלאו מה"ט גגוו בי'.

ואולם ייל שמיiri שבעת שהפקיר רשותו לא ה"י יודע כלל מזה שנעשה חפירה בבورو ולא ה"י בזה שום פשיעה אלא אה"כ כשהוגדע לו מן החפירה בא עליו החיוב למלאותו כיון דהוא דידייה וזוז שהביאותוס' מזה ראי' לדבריהם דלעיל. או ייל דגמ' סתמא מירוי אף אם נעשה החפירה סמוך לדה"ר ואי"צ להפקיר את הרשות ואפ"ה הוא חייב מטעם הנ"ל. והנה התוס' סיימו דבריהם וו"ל ונראה דאפי' אם חפרו אדם דבר חיובא הוא חייב בעל החצר בגין בור ועליה דידייה למלייה והחופר משלם בגין החצר וצ"ע עכ"ל.

ויש להבין מה ה"י מקום הספק לחלק בין דיןינו של רבא לבין דין של התוס'. ונראה לומר דהא כבר נתבאר שהיובו של בעל החצר הוא ע"י שעיל בעל השור לשלם לו על החפירה נעשה כאילו הוא מילא את הבור והחייב עכשו על בעל החצר גופיה למלאותו ובאמם לאו כאילו כריה איה וכבר הבנו לעיל לשון הראב"ד בשטמ"ק.

ועכשו יש לומר שסבירא זו שע"י התשלומיין געשה כאילו סתם את הבור זה שידך רק הכא שאין על בעל השור כלל חייב על הבור מטעם איש בור ולא שור בור וכל חיובו הוא רק על בגין החצר ועוד ייל סברא הנ"ל שע"י התשלומיין הוי כאילו סתמו ומילא החיוב חל על

בעל החצר. אבל גבי אדם שחפר בור הלא אין חיוב רק מטעם נזקי החצר אלא חיובו הוא גם לגביו עלמא משום בור גופא וזה לא נאמר שע"י תשלומיו לבעל החצר כבר נסתלק ממנו דהא חיובו לגביו עלמא עדין לא ניתק ממנה, והתשלומיין אינם אלא ביןו לבין בעל החצר, וזה שנסתפק להו לבעלי התוס'. אבל לפי דבריהם להלן דף מט: ולעיל דף כת. פשיטה להו שע"י שקיבל בעל החצר תשלומיין או אף ע"י החיוב גרידא, געתק כל החיוב מן החופר אל בעל החצר.

למעלה יעדנו לבאר מחלוקת רשי' ותוס' דף מה. ד"ה וטינפו, ונראה דפליגי בזה אם כמו אמרינן דמפרקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה הוא חייב כן נמי כשהנפילה hei באונס אבל hei ממונו ולא הפקירו עד לאחר זמן נמי חייב, או לא דבשלמה כשהנפילה hei בפשיעה חייב הוא אף הפקירו, משום דעתם הנפילה הלא hei בפשיעה וע"ז גופא הוא חייב, אבל כשהנפילה hei באונס או עיקר חיובו הוא רק ע"ז זה דהוי ממונו אבל אם הפקירו לאחר זמן כיון שלא הוי ממונו אין על מה לחייבו כמובן, והנה רשי' ס"ל במקרה הראשון, שגם הוא מודה שהנפילה נקרה אונס אלא ס"ל כיון שלא הפקירו עד לאח"ז הוי כמו מפרקיר נזקיו לאחר נפילת פשيعة (ע"י היטב בלשונו הק' ותראה כן) ותוס' ס"ל במקרה השני ולכון פטריו גם על נזקי אדם וע"י"ש שכתו "אבל הכא שלא פשע אף שם לא hei מפרקיר hei חייב לסלך מ"מ השטא דהפקירה פטור" עכ"ל.

והנה מצאתי בשטמ"ק בשם הריב"א שכtab כסבירתנו בשיטת רשי', שם הפקיר נזקיו לאחר hei לו פנאי לסלך מה חייב אף לרבי יהודה וכן מבואר בלשון הנומי יוסף בד"ה ולאחר הנפילה "כיון דמעידן נפילה דאניס אפקורי אפקריינהו". ברם לשון הנומי הייב בלא"ה תמורה שם שכtab הטעם לרבי מאיר הסובר מפרקיר נזקיו הייב "כיון דמעיקרא ממונו הוי ועלי" דידי' רמי לסלקינהו אם לא סילק חייב" ולמה לא כתוב כאן דלר"מ הוי הנפילה בפשיעה לכון חייב הוא אף לאחר שהפקירו, שהרי הוא כרת את הבור, ובור בה"ר ס"ל דחייב.

בספר נחלת דוד בסוגיא דשני קדרין ד"ה והגירושא השני עי"ש מה שכtab דל"ק דרבא אף לגירושת ר"ח מציאathi שפיר גם לר"מ ולהכי אין להקשוט לדוקי הבריתא כרבנן עי"ש שהקשה למה לא תירצז התוס' כן, ולי נראה בפשוטו Dai כדבורי א"כ hei להראשון להתחייב גם על ממונו כיון דנתקל פושע וכמשמעות דברי הנחלת דוד להדייה דלהבי להבריתא פטורין על נזקי ממונו היינו של המזיקין משום דאתיא כרבנן אבל רבא אוזיל אליבא דר"מ ולידי' חייב הוא באמת גם על ממונו, אבל באמת בדברי רבא אמר רק דהראשון חייב בין בנזקי גופו ובין בנזקי ממונו, ולגירושת הר"מ קאי זאת אנזקין, וא"כ רבא רק מנזקי גופו של הראשון דיבר ולא הזכיר כלל מנזקי

ממונו דבנוקי ממונו ע"כ אינו חייב על ממונו של השני, ומוכח ע"כ שהראשון פטור על נזקי ממונו, ולהבי שפיר הקשו התוס' דלייא דהבריתא קאי על המזיקין ורבא והבריתא הדא אמרי — ואדרבה מה שהתוס' בתחילת דבריהם כתבו דל"ק דרבא מצי קאי גם אליו דר"מ זה קשה דא"כ יתחייב גם על ממונו וזה אין במשמעות דברי רבא.

שם בד"ה עוד הקשו התוס', כתוב לפि המסקנה דהשני יש לו דין בור על גופו ואינו חייב על ממונו השלישי עי"ש וזה תמורה דהא בתוס' מבואר להדייא דלקטנא שתרגמא שהוזקו כלים בכלים או אמרינן שהשני חייב בגופו אם הזיק כלים של שלישי אף לשימוש מטעם אדם המזיק.

שם בד"ה אמגמ האמת, חתר למצא פירוש נכוון לפि הרמב"ן על מסקנת הגמ' מן אמר מר ולהلن, הגמ' מסיק ואמר תרגמא רב אדא בר אהבה שהוזקו כלים בכלים, ואם נפרש שקאי על מזיקין ומירוי בלבד אפרקרי או קשה למה פטור הרשות אם הוזקו כלים בכלים הללו לרבות יש על ממונו דין שור וחייב הוא על כלים לכך הקשה שם, ולוי נראה דלפי רשי' שהכתנו לעיל דס"ל שבפשיעת ה"ול לסלוקי לא משוי לי' לשור גם אליו דרב אתני שפיר כאן דמירוי בלבד אפרקרי ואפ"ה פטור הרשות על ממונו דשני, משום דממונו של ראשון רק דין בור עליו דכאן אולין אליבא דרבנן דס"ל נתקל אגוס וא"כ אין כאן פשיעה דשעת נפילה אלא במה דהו"ל לסלוקי ועל זה רק דין בור ולא هو שור אף אם הוא ממונו וכדכתבנו לעיל עי"ש.

שם חקר ג"כ שאם נפרש דרב אדא מוקי לה אליו דרב בדאפרקרי אז היא קאי אליבא דר"מ וחייב הוא על ממונו מדין בור משום דס"ל נתקל פושע, ועל זה ג"כ הקשה דלמה לי' לאוקמי באוקימתא חדשה שלא כתרי לשני דרבא ולא אליבא דהילכתא עי"ש, ואני הدل נבור בזה הרבה, הלא מדבריו לעיל בד"ה והגירסה השנויות מוכח להדייא שהוא מפרש באוקימתא הראשונה של דרבא שהראשון חייב הוא על ממונו משום בור נתקל פושע עי"ש במה שהקשה על התוס' ואני כבר הקשתי לעיל עליו שם, ועתה הוא בעצמו נראה כסותר את דבריו, ומשמע מינוי' כאן דלשות אוקימתא דרבא לא אמרינן שהראשון חייב הוא על גופו מדין אדם המזיק וגם על ממונו מדין בור, וצ"ע הרבה בדבריו ז"ל.

[הلوم בעת עברי על הגלגולות המוכנים לדפוס בדكتי בספרים ומצתי שבחזו"א על ב"ק העיר במקצת מה שכתבתי בתחילת מאמרי להקשوت על הרמב"ן במה שהקשה על ספר המאור, אבל דברי נוטים משאר דבריו שם, ומשום האי טעונה, וגם מפני שלמות המאמר לא רציתי לגנוע בו ולשנות כלום, ועוד משום אל תמנע טוב מבעליו כי דברי שם הם כתובים אצל מכבר השנויות זמן רב טרם הופעת הספר הנ"ל לאור, ומשנה לא זהה מקומה].